

॥ त्रिलोकीचे राजे ॥

प.पू.श्री बापुराव महाराज खातखेडकर

व

प.पू.श्री मायबाई महाराज खातखेडकर

यांचे समग्र जीवन दर्शन

भाग – १६

-: लेखक :-

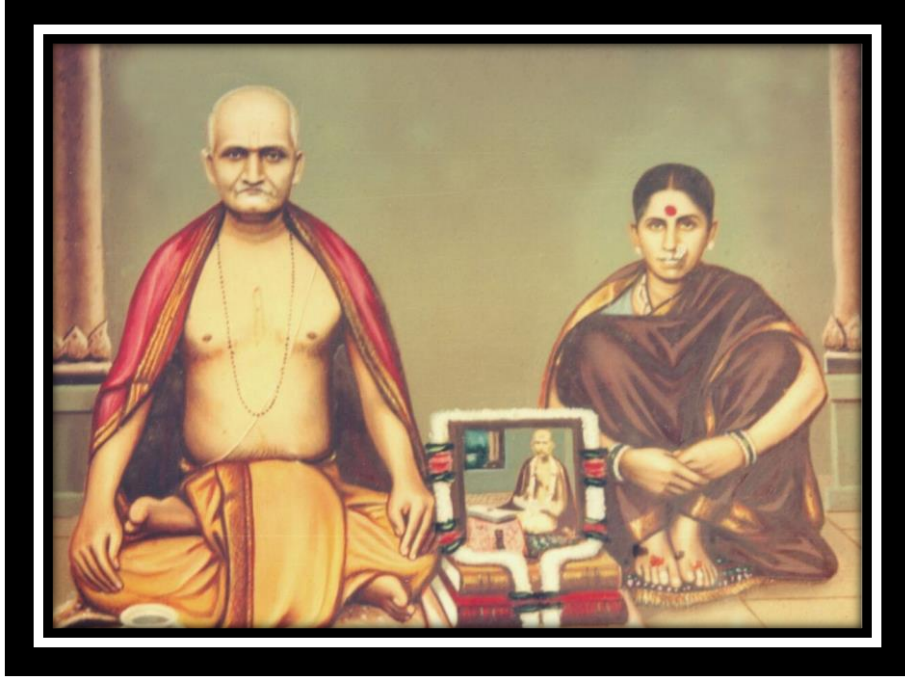
सुधीर अच्युतराव भालेकर, पुणे

-: प्रकाशक :-

मधुकर कृष्णराव खातखेडकर

एन १५, रेशिमबाग,

नागपूर

दया क्षमा शांती तेथे देवाची वस्ती

सूरदासांनी पू. बापुराव महाराजांची कथा पुढे सुरू करून सर्वांना ऐकण्यासाठी सावध केले. ते म्हणाले की संतांना जीवनांत समाजाच्या, कंटकांच्या विरोधाला अग्निपरीक्षेसारखे सामोरे जावे लागते. खऱ्या संताला अशा विरोधाची भीती नसते. त्यांचे सद्गुरु आणि देवबळ पाठीशी असल्यामुळे ते सहजपणे संकटातून मुक्त होतात. परंतु अपमान अवहेलना, चारित्र्य-हनन अशा यातना काही काळ या संतांना भोगाव्या लागतात. साधा माणूस वेदनेने खचून, खजील होऊन आत्महत्या करेल. असे प्रसंग शहारे देणारे असतात. संत या यातना तुच्छ मानून त्याकडे लक्ष देत नाहीत. सुख-दुःखाच्या, मानापमानाच्या पलीकडे निंदा-स्तुतीची अपेक्षा न करता अलिप्त राहून ते कृष्णभक्तीच्या आनंदात रममाण असतात.

१९५७ सालची ही कथा आहे. संतांना कुणाची निंदा-नालस्ती होईल असे आवडत नाही. स्वतःच्या शिष्याबद्दल संत तक्रार करणार नाहीत. संतांना स्वतःची अवहेलना, निंदा झालेली पचविण्याची क्षमता असते. परंतु जीवनगाथा वर्णन करतांना एखादा प्रसंग अभूतपूर्व आणि कठीण प्रहारासारखा आला असेल आणि या संताने तो लीलया पार केला असेल तर तो न सांगणे म्हणजे त्यांच्या महत्वाच्या विशाल दृष्टिकोणाचा एक पैलू आपणा समोर न आणता, लपविणे असा होईल. म्हणून असा प्रसंग या पुढे सांगतो.

नागपूरातील न्यू इंग्लिश स्कूलच्या संचालकांमध्ये श्रीमंत देशमुख सारखी उच्चभू मंडळी होती. त्यांचे मित्र श्री भाऊ हंबर्डे, अमरावतीचे नागपुरला पण वास्तव्यास होते. श्री रामभाऊ मंगळगिरी हे न्यू

इंग्लिश शाळेत शिक्षक होते. ते राजविलास टॉकीज, महाल नागपूर येथे राहत होते. श्री रामभाऊंचा संबंध श्री भाऊसाहेब हंबर्डे यांच्याशी होता. गप्पा गोष्टीत रामभाऊंनी पू. बापुराव महाराजांच्या बदलची माहिती भाऊसाहेबांना दिली. श्री भाऊसाहेब हंबर्डे हे नाटककार, कलाकार, साहित्यिक होते. ते किरण नावाचे मासिकचे संपादक होते. त्यांचा उच्चभू मंडळी, नेते व मंत्र्यांपर्यंत वावर होता. त्यांना या मंडळीत मानाचे स्थान होते.

उत्सुकतेमुळे भाऊ हंबर्डे वारंवार पू. बापुराव महाराजांकडे येऊ लागले. बरोबर रामभाऊ त्यांना घेऊन येत. पू. महाराजांचे पण उच्चभू भक्त होते. ते भाऊसाहेबांच्या ओळखीचेच होते. पू. महाराजांकडे चर्चेत व थट्टा मस्करीत ही मंडळी भाग घेत. काही दिवसांनी भाऊसाहेबांच्या पू. बापुराव महाराजांच्या शिष्यांच्या ओळखी वाढल्या. येणारे जाणारे शिष्य, तरुण-तरुणी शिष्य मंडळींशी भाऊसाहेबांची ओळख वाढली. झेंडा चौक महालच्या जवळपास पू. बापुराव महाराज व त्यांचे अनेक शिष्य राहत. भाऊसाहेब पण झेंडा चौकाजवळ राहू लागले. पू. बापुराव महाराजांकडे मुकुंदराव देशपांडे यांची मुलगी आशा रोज दर्शनाला येत असे. ती तरुण आणि सुंदर होती. ती कॉलेज शिक्षण घेत असतांना पू. बापुराव महाराजांवर नितांत श्रद्धा असल्यामुळे दर्शनाला महाराजांकडे येत असे. तीर्थ, विभूती घेऊन आणि माळ जपून ती घरी जात असे. मुकुंदराव देशपांडे यांच्या घरातील सर्वांचाच हा नियम होता. ऑफिसमध्ये जाण्या अगोदर मुकुंदराव नियमित पू. बापुराव महाराजांचे दर्शन घेत होते. हे श्रद्धास्थान मुकुंदरावांचेच नव्हे, अनेक भक्तांचे होते. पू. बापुराव महाराजांची वृत्ती सामान्य नव्हती. ते जपात, भगवत स्मरणात, ध्यानात मग्न असायचे. कधी व्यक्ती बोलली की ते त्यांच्या ध्यान वृत्तीतून बाहेर येऊन बोलायचे. पुन्हा ते भगवत चिंतनात मग्न होत. पू. महाराजांचे वृद्ध-प्रौढ-तरुण किंवा बालक भक्त पू. महाराजांच्या दर्शनार्थ येत. स्त्री पुरुष असा भेद न ठेवता पू. बापुराव महाराज अनेक वेळा त्या भक्तांना आलिंगन देत किंवा कधी देतही नसत. कृष्ण भक्तीच्या वृत्तीत असल्यामुळे ते स्वतःला गोप-गोपी समजून कृष्णाला-राधेला आलिंगन देत आहोत असे समजत. भक्तांना या आलिंगनामुळे एका पवित्र क्षणांत भक्तीच्या उच्चकोटीचा आनंद मिळतो आहे असा अनुभव येत असे. वेगळाच आनंद लहरींचा अनुभव मिळतांना प्रेमाच्या वासनारहित उत्कट आनंदात न्हाऊन निघालो आहोत, अशी अनुभूती भक्तांना मिळत असे. या बदल सर्वच भक्तांचे एकमत होते.

भाऊसाहेब हंबर्डेना नाटकासाठी काही कलाकार हवे होते. त्या काळात मुलींनी नाटकात काम करणे कमीपणाचे लक्षण व सभ्यतेचे मानायचे नाही. नाटकात काम करायला मुली मिळणे दुर्मिळ होते. एके दिवशी भाऊसाहेबांनी आशा देशपांडे ह्यांना त्यांच्या झेंडा चौकात खोलीवर बोलविले. तिला नाटकात काम करण्यासंबंधी विचारले. आशाने ठामपणे नाटकात काम करण्यास नकार दिला. भाऊसाहेबांनी नाटक क्षेत्र कसे चांगले आहे आणि उच्च कलाकार होण्याची ते तिला संधी देत आहेत हे समजावून सांगितले. ते स्वतः राम गणेश गडकरींच्या तोडीचे मोठे नाटककार, लेखक, दिग्दर्शक आहेत आणि तिचे जीवन बदलून टाकतील हे समजाविले. त्यांनी स्वतः उत्तम नाटके लिहीली आहेत हे सांगितले. जेव्हा आशाने

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

भाऊसाहेबांकडून आकर्षक आलेल्या संधीला नकार दिला. तेव्हा त्यांनी आशाला विचारले "तू म्हणतेस की पुरुषांबरोबर नाटकात काम करणे तुझ्या आई-वडिलांना, तुला आवडणार नाही. मग तू म्हाताऱ्या पुरुषांना (पू. बापुराव महाराजांना) आलिंगन कसे देते?"

आशाने लगेच उत्तर दिले "संतांची तुलना परपुरुषांशी कशी करता? ते माझे श्रद्धास्थान व वयाने आजोबा आहेत. मी कधीही वासनेचा लवलेशही त्यांच्या वागण्यात बघितला नाही. तुमची दृष्टीच वासनामय दिसते. यामुळेच या आलिंगनाच्या दृष्ट्याला दुरून वासनेच्या दृष्टीने पाहिल्यामुळे तुम्हास भक्त आणि संत यांच्या मिलनाचा आनंद काय असतो हे समजू शकत नाही. जिथे श्रद्धा आहे तिथे किंतु, साशंकता नसते. नाटकी जगात नाटकी प्रेम मिळू शकेल. शाश्वत प्रेम आनंदासाठी दृष्टी बदलावी लागेल. तुम्ही संधी दिल्याबद्दल आभार सुद्धा मानता येत नाही कारण पू. बापुराव महाराजांचा आपण अपमान केला आहे."

आशा तेथून निघून गेली. भाऊसाहेबांचा तिळपापड झाला.

भाऊसाहेबांनी पू. बापुराव महाराजांकडे येणे कमी केले. गप्पागोष्टीत त्यांनी रामभाऊ मंगळगिरी यांना वारंवार पटवून दिले की पू. बापुराव महाराज हे बुवाबाजी करतात. मुली व स्त्रींना आलिंगन देऊन मौज करतात. हंबर्डेच्या सहवासामुळे रामभाऊंनी पण पू. महाराजांकडे येणे कमी केले. रोज पू. बापुराव महाराजांकडे संध्याकाळी देवासाठी फुलाची पुडी आणि खडीसाखर आणणारा भक्त स्वतःच्या गुरुंबद्दल किल्मिष मनांत ठेवून भक्ती पासून दुरावला.

काही दिवसांनी किरण मासिकांत बुवाबाजी या विषयावर भाऊसाहेबांनी संपादकीय अग्रलेख आणि मालिका लिहीण्यास सुरुवात केली. विदर्भात त्याकाळी अनेक साधु-संत होते. त्यांच्याबद्दल चारित्र्यहर्नन आणि अवहेलना करण्यासाठी चुरशीने भाऊंची कलम सरसावली. पू. बापुराव महाराजांच्या सवयी, विदेहावस्था, अंगाला झटके देणे, अंगात संचार झाल्याचे नाटक करणे, विभूती लोकांना वाटून लोकांचे कल्याण करतो असे भासविणे, तरुण मुली व स्त्रींना सर्वासमोर आलिंगन देणे आणि बुवाबाजीच्या जाळ्यात लोकांना फसविणे, असे वागून हा माणूस महाराज म्हणवून घेतो. असे अनेक आरोप साहित्यिक भाषेत मालिके मध्ये लिहीणे भाऊंनी सुरु केले. सर्व स्तराच्या लोकांना भुरळ घालणे (हिप्नोटिझम) हा पू. बापुराव महाराजांचा छंद आणि व्यवसाय आहे असे चारित्र्यहर्नन सुरु केले. नंतर नागपूरमध्ये विदर्भ संध्या म्हणून १-२ पानी पत्रिका छापून येऊ लागली. यात या साहित्यिकांनी रोज पू. बापुराव महाराजांबद्दल अनाप-शनाप लिहून त्यांची अब्रू चव्हाट्यावर काढण्यास सुरुवात केली. ही पत्रिका नागपूरांत आणि विदर्भात गल्लोगल्ली प्रसारित झाली. जेव्हा ही पत्रिका वाटणारा पू. बापुराव महाराजांविरुद्ध बातमी आहे असे ओरडून रस्त्यावर फिरायचा तेव्हा पू. बापुराव महाराजांच्या भक्तांना तीव्र वेदना होत असे. पू. बापुराव महाराजांचा भक्त परिवार, हितचिंतक, नातेवाईक दुःखी झाले. रोज पू. बापुराव महाराजांबद्दल उलट-सुलट चर्चा ऐकून भक्तांचे मन खिन्न झाले. काही भक्त पू. बापुराव महाराजांना म्हणू लागले की महाराज या

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

पापी कंसाला धडा शिकवा. आम्हीच भाऊबद्दल बदनामीची पोलीसतक्रार त्यांच्या विरुद्ध करतो. काही म्हणाले की आपणच त्याला चोप द्यायला हवा. वेदनेपोटी शिव्याशाप भाऊबद्दल व्यक्त होवू लागला. पू. महाराजांच्या दरबारात व्यथित होऊन भक्तगण काही उपाय करता येईल काय याचा विचार करू लागले. पू. बापुराव महाराजांकडे वकील, इंजीनियर, प्रोफेसर, शिक्षणतज्ञ, पोलीस खात्यातील भक्त होते. सर्वांनी भाऊ विरुद्ध अब्रू नुकसानीचा दावा करावा असे ठरवू लागले. डी.एस.पी. बाळासाहेब उन्हेकर, डी.एस.पी. निमोणकर, वकील बाबुराव बक्षी व भाऊसाहेब कोयाळ, ई.ए.सी. जज भैयासाहेब राजकारणे, तहसीलदार देशमुख, इंजीनियर अण्णासाहेब थेरगांवकर, आप्पासाहेब पाटणकर, सोनक, पटवर्धन आणि अनेक भक्त मंडळीचे एकमत झाले. त्यासाठी पू. बापुराव महाराजांची पावानगी घ्यावी म्हणून पू. बापुराव महाराजांना या भक्तांनी विचारले.

रोज होणाऱ्या ज्वलंत चर्चेत पू. बापुराव महाराज कधीच भाग घेत नव्हते. वागण्यात व चेहऱ्यावर दुःखाचा, तणावाचा, भाऊसाहेबांबद्दल चीड येण्याचा असा पू. बापुराव महाराजांवर यत्किंचितही परिणाम झाला नव्हता. चर्चेत भक्त त्यांना या बदनामी बद्दल विचारू लागले की ते हसून विषयाला बगल द्यायचे. पू. बापुराव महाराज म्हणायचे "त्याले त्याच काम करू दे. माझा मी करतो. माझा घोट्या करण्याचा धंदा आहे. माझ्यावर संकट येणार असेल तर मला तारण्यासाठी माझे सद्गुरु बाबासाहेब महाराज समर्थ आहेत. त्यांचे पूर्ण लक्ष आहे. तुम्ही कायले लक्ष घालता. आपण मनावर याचा परिणाम होऊ देवू नये. आपला नेहमीचा धंदा व व्यवहार करीत रहा. पू. बाबासाहेब बघून घेतील. 'हाथी चलत है अपने गति मो, कुतर भुक्त वाको भुक्वा दे, तू तो राम सुमर जग लड़वा दे'." यामुळे सर्व भक्तांना शांत करून महाराजांना सद्गुरुवर श्रद्धा कशी हवी, विश्वास कसा हवा, स्वतः न डगमगता संकटांना कसे सामोरे जावे याची शिकवण भक्तांना दिली. साधा व्यक्ती या काळात बैचैन झाला असता. गर्भगळीत होऊन स्वतः कुठे लपावे व काय करावे असे झाले असते. एखाद्याने तर आत्महत्येचा पण विचार केला असता. पू. बापुराव महाराजांच्या वागण्यात काहीच फरक झाला नाही. ते म्हणत "जर नहीं तो डर काहेका ?" आपण कुठलाच गुन्हा केला नाही तर घाबरण्याचे कारण नाही. "कुणी निंदा अथवा वंदा आम्हा स्वहिताचा धंदा" ही वृत्ती त्यांची असल्यामुळे त्यांच्यावर दुःखाचा लवलेशी नव्हता.

श्री भाऊ हंबर्डे ह्यांना वाटले की पू. बापुराव महाराजांवर वरील गोष्टींचा असा परिणाम होईल की महाराज नंग्या पावलाने येऊन भाऊसाहेबांना शरण येतील. गया-वया करतील आणि बदनामी थांबविण्यासाठी विनंती करतील. पण तसे काहीच झाले नाही. भाऊसाहेबांच्या भेटीगाठी पू. बापुराव महाराजांच्या भक्तांबरोबर होत असे. या बुवावर काय परिणाम झाला याची भाऊंना उत्सुकता असायची. त्यामुळे भक्तांकडून त्यांना कळत असे की पू. बापुराव महाराजांना काहीच चिंता आणि भय नाही. ते खंबीर धैर्यवान आहेत. सद्गुरुनिष्ठेत बदनामीला कवडीचीही किंमत देत नाहीत. इतकेच नव्हे तर भाऊसाहेबांबद्दल राग-द्वेषही नाही. ते विदेहावस्थेत असतात व माळ जप करीत असतात. भक्तगणांवर ही ह्यांचा काहीच परिणाम झाला नसून पू. बापुराव महाराजांच्या शिकवणुकीमुळे प्रत्येक भक्ताची

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

सद्गुरुनिष्ठा अधिक दृढ आहे. पू. बापुराव महाराजांचा दरबार नेहमीप्रमाणेच भरतो. भक्तांचे व पू. बापुराव महाराजांचे व्यवहार नेहमीप्रमाणेच चालू आहे. भक्तगण कमी न होता नवीन लोक त्यांच्याकडे येत आहेत.

भाऊसाहेबांचे संबंध मंत्र्यासंत्र्या पर्यंत होते. त्यांनी युद्ध पातळीवर बुवाबाजी विरोधी विडा उचलला असल्यामुळे त्यांच्या कार्याला यश येत नाही असे समजल्यामुळे भाऊसाहेब अजून भडकले. हळू हळू लेखणी ही निष्प्रभ झाली. कारण लिहिण्यासाठी सर्व विषय संपले होते. पत्रिकेत बुवाबाजी बदल लेख येणे सहजच बंद झाले. या काळात पोलीस व वकीली पेशाचे भक्त भाऊ हंबर्डे यांना भेटले आणि संतांची बदनामी या पुढे करू नये असा सल्ला दिला. तरी ते ऐकेना. तेव्हा वकील बाबुराव बक्षी यांनी भाऊंना तंबी दिली की मी वकीली करतो हे तुला माहित आहे. तू जर पू. बापुराव महाराजांविरुद्ध बदनामी करण्याचा धंदा बंद केला नाही तर अब्रूनकसानीचा असा दावा लावीन की भाऊ हंबर्डेची अब्रू चव्हाट्यावर येईल. अशा प्रकारे घटना त्यावेळी घडल्या आणि प्रसार माध्यम बंद पडले.

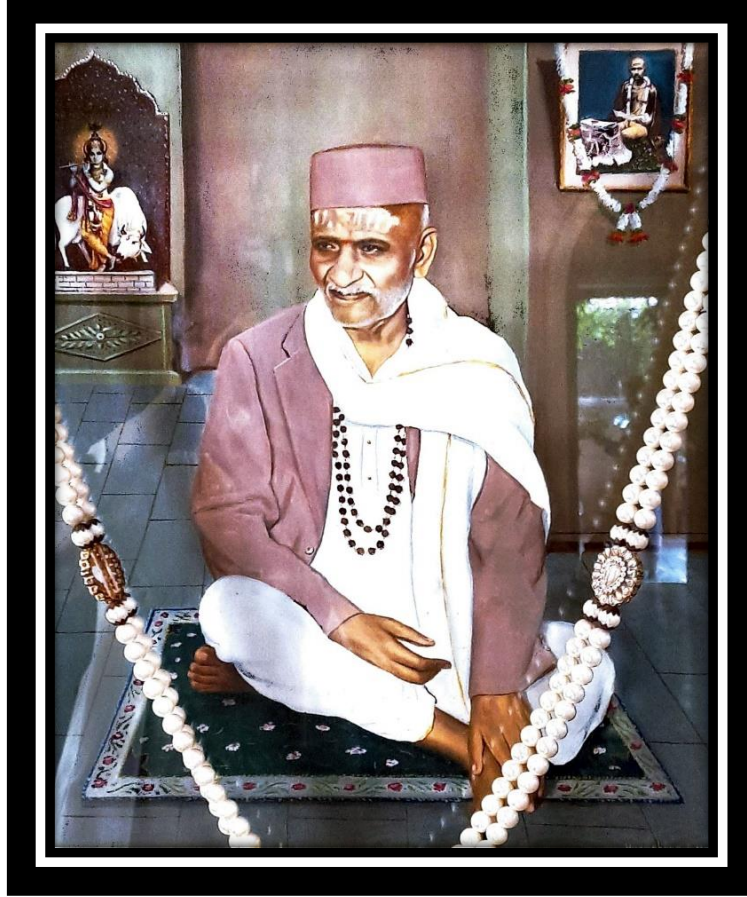
शेवटचा उपाय म्हणून की काय भाऊ हंबर्डे यांनी त्यावेळचे गृहमंत्री श्री यशवंतराव चव्हाण यांना पू. बापुराव महाराजांविरुद्ध बुवाबाजी संबंधी तक्रार करून पोलीस कारवाईची मागणी केली. पोलीस चक्र सुरू झाले. नांदेड-परभणी कडील डी.एस.पी. देशपांडे यांची चौकशी करण्यासाठी नेमणूक झाली. श्री देशपांडे यांनी पू. महाराजांचे भक्त डॉ. एल.बी.काजळे, अण्णासाहेब थेरगांवकर, प्रो. आप्पासाहेब देशपांडे, भाऊसाहेब कोयाळ वकील यांची भेट घेतली. त्यांनी भाऊंनी केलेले आरोप खोडसाळपणे केले असे सांगितले. नंतर पू. बापुराव महाराजांच्या घरी जानेफळकर वाड्यात अचानक भेट देऊन चौकशी करण्याचे ठरविले. त्याप्रमाणे डी.एस.पी. साहेब एकेदिवशी दुपारी जानेफळकर यांच्या वाड्यात शिरले.

वाड्याच्या अंगणात ५-६ गाई बांधल्या होत्या. गोठ्यात एक वयस्कर पांढरे धोतर शर्ट आणि डोक्याला उपरणे गुंडाळलेली व्यक्ती गाईच्या शेणाच्या गवऱ्या थापीत होती. देशपांडे ह्यांनी त्यांना विचारले की बापुराव महाराज येथे कोठे राहतात? ती व्यक्ती म्हणाली त्या समोरच्या दाराने आंत जा व पलीकडे अंगण असेल तेथे जे घर आहे तेथेच ते राहतात. देशपांडे त्याप्रमाणे पू. बापुराव महाराजांच्या अंगणात गेले. तेथे पडवी मध्ये चौरंग व आसनावर पू. बाबासाहेब महाराजांचा मोठा रंगीत फोटो, भिंतीवर अनेक संतांचे फोटो, पोथ्या, पडवीच्या डावीकडे देवघराची खोली, पडवीत एक पलंग-गादी-उशी आणि येणाऱ्या जाणाऱ्यांसाठी जमीनीवर जुनी सतरंजी होती. तसे गरीबीचीच परिस्थिती असणारे फार तर कनिष्ठ मध्यमवर्गीय घर दिसावे असे दृश्य देशपांडे यांना जाणवले. ते देवावर विश्वास ठेवणारे होते. बूट काढून ते सतरंजीवर बसले. पू. महाराजांची सुधा समोर आली. ती देशपांडे यांना ओळखत नव्हती म्हणून विचारपूस केली. त्यांनी देशपांडे म्हणून ओळख देऊन पू. बापुराव महाराजांना भेटायचे आहे म्हणून सांगितले. ते कोठे आहेत म्हणून सुधाला विचारले. तेव्हा तिने सांगितले की ते गोठ्यात गवऱ्या थापीत आहेत. सुधाताईंनी डी.एस.पी. देशपांडे यांना बसण्याची विनंती केली.

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

सूरदास यांनी सांगितले की पू. बापुराव महाराज यांनी लगेच डी.एस.पी. देशपांडे यांची भेट न घेता देशपांडे यांना पू. महाराजांच्या घरी बसण्यासाठी पाठविले आणि त्यांनी गवऱ्या थापण्याचे काम सुरू ठेवले.

पू. बापुराव महाराज या प्रसंगाबद्दल शिष्यांना कधीतरी सांगत असत. श्री मुकुंद भालेकर यांनी पू. बापुराव महाराजांकडून ऐकलेली गोष्ट आपल्या सर्वांना सांगतो. अभिमान, मनसाराम, बुधराम, चित्तरंजन तुम्ही या गोष्टीतून पू. महाराजांच्या धैर्य, विश्वासाबद्दल आश्चर्य आणि कौतुक कराल. कारण त्यांच्या मागे अनेक संत उभे होते, हे लक्षात येईल.

पू. बापुराव महाराज गाईच्या गोठ्यात गवऱ्या थापीत होते. त्यावेळी पू. गजानन महाराज आणि पू. ताजुद्दीन बाबा तिथे आले व त्यांनी पू. बापुराव महाराजांना म्हटले “ तू यहां क्या कर रहा है. घर जा तुझे कोई मिलने आया है.” असे म्हणून घरी जायला सांगितले. पू. महाराज यानंतर गोठ्यातून गायकीच्या घरी गेले व तेथे पान सुपारी खाल्ली. गायकीकडे पू. भगवंतराव महाराजांनी येऊन पू. बापुरावांना सांगितले की घरी जा आणि देशपांडे यांना भेट. पू. बापुराव यानंतर गायकीच्या घरासमोरील अंगणात असलेल्या पाण्याच्या टाकी जवळ गेले आणि हात पाय धुतले. तेथे पू. बाबासाहेब गढीकर यांनी

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

येऊन पू. बापुराव यांना सांगितले की इतक्या संतांनी येऊन देशपांडे यांना भेटायला सांगितले अजून घरी गेला नाही. आता घरी जा व देशपांडे यांना भेट. पू. बापुराव त्यांचे सद्गुरु पू. बाबासाहेबांचीच वाट बघत होते आणि सद्गुरु आज्ञेनंतरच देशपांडे यांना भेटायला पू. बापुराव घरी गेले. पू. महाराजांना समोर बघताच पोलीस अधिकारी श्री देशपांडे यांनी पू. महाराजांच्या चरणी अक्षरशः लोटांगण घातले.

सूरदास म्हणाले की इतक्या संतांनी पू. महाराजांना दर्शन दिले आणि देशपांडे यांना भेटायला सांगितले. याचाच अर्थ हे संत पू. बापूरावांच्या पाठीशी होतेच. परंतु इतके संत तर पाठीशी आले पण माझे सद्गुरु यावे ही त्यांची इच्छा, विश्वास आणि विनंती होती. सद्गुरु आज्ञा झाल्यावर ते देशपांडेना भेटले. अशा पोलीस अधिकाऱ्यासमोर न घाबरता धैर्याने जाणे हे काही साधारण माणसाला सोपे नाही. दैविक आणि आत्मिक बळ पू. महाराजांना होते हेच खरे.

देशपांडे पू. बापुराव महाराजांना बघून आश्चर्यचकित झाले. हा वयस्कर गृहस्थ सीधा-साधा, राहणी शेतकऱ्या सारखी, येथे कुठलाही बुवाबाजीचा स्तोम, लवाजमा, बुवाची उच्च दर्जाची बैठक, श्रीमंतीचे आसन, सोफा, दरबारी थाट काहीच नव्हता. एक साधारण गृहस्थाचे घर म्हणता येईल अशा राहणीमानाचा, कसलाही अवडंबर येथे नाही. देवघर आणि संतांच्या फोटोचा श्रीमंती थाट म्हणजे भिंतीवर लटकलेले फोटो व पूजा केलेले देव व ग्रंथ एवढेच तिथे दिसत होते. देशपांडे हे मनांत बुवाबाजीची कल्पना करून पू. बापुराव महाराजांच्या भेटीला आले होते पण चित्र वेगळेच होते.

पू. बापुराव महाराजांनी विचारले "आपण कोण आणि कशाला भेटायला आलात?"

देशपांडे म्हणाले "आपणास भेटायला आलो. गोठ्यात मी आपणास भेटलो पण आपण मला या घरी पाठविले. आपणच महाराज आहात सांगितले नाही. मी पोलीस अधिकारी असून आपल्या चौकशीला आलो आहे."

पू. महाराज म्हणाले "मी महाराज व बुवा नाही. मी बापुराव उर्फ कृष्णराव खातखेडकर आहे. लोक मला काहीही उपाधी देतात. मी पू. बाबासाहेब महाराजांचा भक्त असून त्यांनी सांगितलेले लोकांना नाम-जप करायला सांगतो. रामरक्षा, हनुमान चालीसा, व्यंकटेश स्तोत्र, भीमरूपी स्तोत्र आणि रामनामाची माळ करायला सांगतो. त्यांचे तीर्थ व विभूती घ्यायला सांगतो. हे मी करतो आणि माझ्याकडे आलेले लोक श्रद्धेने जप करतात, स्तोत्र म्हणतात आणि प्रसाद म्हणून साखर, विभूती, तीर्थ घेतात. येथे कुठलीच बुवाबाजी नाही. सर्वांना माझ्याकडे येण्याची मुभा असून ते स्वतः येतात. त्यांना बरे वाटते. मी कोणालाही प्रलोभन दाखवीत नाही किंवा पैसा अडका मागीत नाही. तुम्हाला चौकशी करायची आहे ती करा."

देशपांडे यांनी पू. बापुराव महाराजांचा साधेपणा, धैर्य, वज्हाडी भाषेतील मधुर बोलणे, स्वस्तुती नसलेले संभाषण, कुठलाही बडेजाव, दरबार, सांपत्तिक भपका नाही, असे दिसल्यावर पू. बापुराव महाराजांना विचारले "आपण बुवाबाजी करता, आलिंगन देता असे आरोप आपणावर आहेत. मला तर येथे असे काहीच दिसत नाही. मंत्र्यांपर्यंत तक्रार असल्यामुळे चौकशीचे आदेश आले. सर्व खोटे आरोप दिसत आहेत. लोक तर देवावर विश्वास ठेवतात आणि आपण त्यांना मार्गदर्शन करता. येथे तर कुठलाही पैशाचा

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

व्यवहार नाही. खोट्या तक्रारीचा रिपोर्ट मंत्र्यांना केला म्हणून मी भाऊ हंबर्डेचीच चौकशी करतो. त्यालाच जेल मध्ये पाठवतो."

देशपांडे ह्यांच्या मनात पू. बापुराव महाराजांबद्दल आदराची भावना जागृत झाली. त्यावेळी येणारे प्रत्येक भक्त देवघराला नमस्कार करून पू. बापुराव महाराजांना नमस्कार करीत होते. पू. महाराज त्या भक्तांना म्हणत होते "मला कायले नमस्कार करतो. बाबासाहेबांना नमस्कार कर. मी तर बापू बेटा आहे." देशपांडे यांना पू. महाराजांनी चहा दिला. पान-सुपारीचे तबक पुढे करत देशपांडे यांना वऱ्हाडी भाषेत सांगितले "डी.एस.पी. साहेब आपण चौकशी अहवाल लिहा पण भाऊ हंबर्डे व शिष्यांना पोलीस खात्याचा त्रास होईल असे लिहू नका. एखाद्याला माझ्या वागण्याचा त्रास होत असेल, पटत नसेल म्हणून तो स्वतःवर ताबा न ठेवता भांडण करत असेल, शिष्यांला देत असेल तर मी पण त्या व्यक्तीशी भांडून मनःस्ताप कां करून घेऊ? पू. बाबासाहेबांच्या कृपेने तो आपोआप शांत होईल. भक्ती करतांना या गोष्टी क्षुल्लक आहेत. त्याला धडा शिकविण्याचे आपणास कारण नाही. आपणही दुर्लक्ष करा. 'क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहोऽस्मृतिविभ्रमः'"

देशपांडे पू. बापुराव महाराजांचे विचार ऐकून थक्क झाले. त्यांना समजले की हा माणूस नसून देव आहे. म्हणूनच संत म्हणून लोक पू. बापुराव महाराजांकडे येतात. यांची क्षमाशील वृत्ती, देवावर व सद्गुरूवर विश्वास, ढोंगी-लबाडीचा लवलेश नाही आणि संकटाचे भय या माणसात नाही हे आश्चर्य आहे. ही घटना अद्भुत आहे. चौकशी निमित्ताने एक अनाकलनीय परंतु आदर व प्रेम करावे अशा व्यक्तीशी संबंध आला. हे अहोभाग्यच आहे. त्यांच्या मनांत आले की चौकशी अंती त्यांनी अनेक व्यक्ती बघितल्या तर त्या दोषी असायच्या किंवा निर्दोष जरी असेल तरी त्यांना घाबरून हात जोडून क्षमा प्रार्थना करायचे. येथे त्यांचे मन सांगत होते की त्यांनीच पू. बापुराव महाराजांची क्षमा मागावी. पू. बापुराव महाराजांकडून निघतांना देशपांडे नकळत वाकले आणि पू. बापुराव महाराजांच्या पायावर नतमस्तक झाले.

पू. महाराज देशपांडेच्या खांद्याला धरून म्हणाले "बाप्पा, पोलीस खात्याचे तुम्ही मोठे साहेब, मी तर रिटायर्ड कोर्टाचा कारकून आहे. मी तुम्हाला नमस्कार करतो. तुम्ही हे काय करता? उल्टी गंगा वाहू देऊ नका. तुम्हाला त्रास झाला." असे म्हणून पू. महाराजांनी देशपांडे ह्यांना आलिंगन दिले. देशपांडे भारावून गेले.

देशपांडे ह्यांनी पू. बापुराव महाराजांवरील सर्व आरोप खोटे आहेत असा अहवाल पाठविला आणि प्रकरण कायमचे बंद करून पू. बापुराव महाराजांना पोलीसांकडून त्रास होऊ नये अशी शिफारस केली. प्रकरण सरकार दप्तरी बंद झाले. देशपांडे यांची अस्वस्थता वाढली. पुन्हा पू. महाराजांचे दर्शन व्हावे असे वाटले म्हणून ते पू. बापुराव महाराजांकडे आले. यावेळी ते चौकशीसाठी नव्हे तर संताच्या भेटीसाठी, दर्शनासाठी नम्र होऊन आले. त्यांनी पू. बापुराव महाराजांकडून मंत्रोपदेश घेतला आणि ते ही पू. महाराजांचे शिष्य झाले. अशी देशपांडे ह्यांच्यावर सद्गुरुकृपा झाली.

वरील घटना दाखविते की भक्ती कठीण आहे पण संताच्या आशीर्वादाने माणूस संकटे पार करू शकतो. जनाबाई म्हणतात -

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

"भक्ति ते कठीण विचारुनी पाहे जनी । भक्तियोगे संत-समागमी, सर्व सिद्धि ।"

यासाठी अहंकार आणि मानापमान दूर ठेवण्याचा सल्ला दिला

"अखंड ज्याला देवाचा शेजार । का रे अहंकार नाही गेला।

मान-अपमान वाढविसी हेवा । दिवस असता दिवा, हाती कैसा ॥"

म्हणूनच पू. बापुराव महाराज हे श्रेष्ठकुळीचे संत म्हणावे लागते.

बाबुराव बक्षी (वकील) यांची भाऊ हंबर्डे यांच्याशी अधून मधून भेटी होत असत. एकदा नागपूरचे प्रतिष्ठित व्यक्ती पू. महाराजांचे शिष्य दादासाहेब खराबे यांच्या मुलाच्या अंत्ययात्रेत दोघांची भेट झाली. बाबुरावांनी भाऊंना विचारले "का हो भाऊ, आता तरी उठाठेवी बंद केल्या का? नको ते उद्योगात पडून संत अवहेलना करून तुम्ही कोणती जनजागृती केली? फार मोठे पाप तुम्ही शिरावर घेतले. पू. बापुराव महाराजांना मंत्र्यापर्यंत जाऊन पोलीसांचा त्रास देऊन काय साध्य केले? आता तुमचा शेवट आला आहे. पू. बापुराव महाराजांनी तुम्हास माफ केले, पण तुम्ही त्या लायकीचे नाही."

भाऊ हंबर्डे सर्वासमोर अंत्ययात्रेत खजील झाले. बाबुराव बक्षी बोलण्यात फटकळ, विनोदी आणि स्पष्टवक्ते होते म्हणून लोकांसमोर त्यांची खरडपट्टी काढली.

बाबुराव बक्षी यांना भाऊ हंबर्डे म्हणाले बंडू खराबे ॲक्सिडेंटमध्ये गेला. त्याला महाराज वाचवू शकले नाही. विनायक थेरगांवकरांना भाऊचा खूप राग आला. ते भांडले तेव्हा लोकांनी विनायकला आवरले. मारामारी टळली.

भाऊ हंबर्डे यांनी विषय बदलला. ते म्हणाले "बाबुराव मी आज टिकेकर घाटावर प्रथमच आलो आहे. तशी आज पर्यंत वेळच आली नाही."

बाबुराव विनोद करित भाऊंना म्हणाले "वेळ आली आहे. या पुढे तुमचे घाटावर येणे शेवटचेच राहील."

कावळा बसावा व फांदी तुटावी हा योग खरोखरच आला. ७-८ दिवसानंतर भाऊंची अंत्ययात्रा निघाली व टिकेकर घाटावरच त्यांच्या देहाला दहन केले. हा योगायोगच म्हणावा लागेल.

भाऊंना अचानक रक्ताच्या उलट्या सुरु झाल्या. पू. महाराजांना बातमी कळल्यावर ते जोडे घालून भाऊंची तब्येत बघायला निघाले. तेव्हा शिष्यांनी पू. महाराजांना विनंती केली की भाऊला त्याच्या कर्माची फळे भोगू द्या. त्यांनी जाऊ नये. त्यावर पू. महाराज शिष्यांना म्हणाले "अरे भाऊचे अर्ध अंग म्हणजे भाऊची बायको ही शिष्य आहे. म्हणून जातो." तरी शिष्यांनी पू. महाराजांना थांबविले. लग्नाआधीच भाऊच्या बायकोने पू. बापुराव महाराजांचा मंत्र घेतला होता.

आत्माराम याने सूरदासांना विचारले "सूरदासजी, पू. बापुराव महाराज श्रेष्ठ कोटीचे संत असल्यामुळे कोणावरही राग न धरता महान संकटाला शांतपणे तोंड देऊ शकले. परंतु सर्वसाधारण व्यक्ती ज्याला भक्ती, गोप-गोपीभाव, विदेहावस्था प्राप्ती, कृष्ण लीला याबद्दल जवळून सुद्धा माहिती नाही तो

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

परपुरुषाने स्त्रीला सर्वासमोर आलिंगन देतांना बघितले तर तो विचलित होईल. त्याला हा प्रकार गैर आहे असेच वाटेल ना?"

सूरदास म्हणाले "सर्वसाधारण व्यक्ती तू म्हणतो तसा वागत असेल तर त्याच्या मनात हा प्रकार गैर आहे असे वाटेल. कारण त्याला कृष्ण भक्तीचा गंध व ज्ञान नसेल. जे साधक मुमुक्षु होतात तेच या संतांच्या वागण्याचे कारण समजू शकतात. असे आलिंगन देणे सर्वसाधारण गोष्ट नाही. हजारो भक्त पू. बापुराव महाराजांकडे येत होते आणि त्यांची श्रद्धा सद्गुरूंवर होती म्हणूनच त्यांना पू. बापुराव महाराजांचे आलिंगन म्हणजे प्रसाद, पर्वणी आणि आनंदलहरीचा क्षण असतो असा अनुभव होता. पुरुष भक्तांना असा अनुभव असल्यामुळे त्यांच्या समोर कुटुंबातील आई-वडील, भाऊ-बहीण, पत्नी-मुली-मुल यांना पू. बापुराव महाराजांचे आलिंगन देणे यात मुळीच गैर वाटत नव्हते. पू. महाराज प्रत्येकाला दिवसभर आलिंगन देत नव्हते. काही क्षण असे असायचे की ते स्वतःचे भान विसरून कृष्ण स्मरणात उन्मनी आणि विदेहावस्थे मध्ये राहत. त्यांच्यात गोपगोपीभाव जागृत होत असे. समोर राधा-कृष्णच आहे असे समजून पू. महाराज समोर जी व्यक्ती असेल त्याला आलिंगन देत. तेव्हा ते त्या व्यक्ती बरोबर गैर चाळे करीत नसत आणि त्यांच्या वागण्यात समोर हजर असलेल्या व्यक्तींना वासनेची भावना यत्किंचित ही दिसत नसे. त्यामुळे पू. महाराज हे काही गैर वागतात असे भक्तांना वाटत नसे. भक्त होऊन संत म्हणजे काय हे समजण्यास सुद्धा पात्रता हवी. ज्या अर्थी त्यांचे भक्त या आलिंगनाच्या घटनेला गैर मानीत नव्हते त्या अर्थी त्यांची पात्रता मोठी होती. अशा पात्र भक्तांचे सद्गुरु किती श्रेष्ठ असतील? भक्ती करणारेच हे जाणू शकतात.

संतांना उपासना, योग साधना, इंद्रिय निग्रह, वासना, अहंकार याच्यावर प्रभुत्व मिळवून भक्तीयोगाने भगवंत प्राप्ती होते. जे उच्चकोटिचे संत असतात, विदेहावस्था आणि समाधि स्थिती प्राप्त करतात ते वासनारहित राहून शुद्ध मनाने भगवंताच्या स्मरणांत रममाण झालेले दिसतात. अशावेळी कधी कधी अशी व्यक्ती उन्मनी अवस्थेत समोर असलेल्या वृक्षाला, खांबाला, व्यक्तीला कृष्ण समजून आलिंगन देतात. असे अनेक संत चरित्रात आढळते. अणू-रेणूत भगवंत आहे ही या संतांची दृढ भावना असते. "जे जे भेटे भूत, ते ते मानिजे भगवंत" हीच त्यांची स्थिती असते. त्यांना भाव समाधी अवस्था प्राप्त होते. परा पूजा स्तोत्र सांगते -

"अखंडे सच्चिदानंदे निर्विकल्पैक रुपिणी
स्थितेऽद्वितीय भावेऽस्मिन्कथं पूजा विधीयते"

संतांच्या निर्विकल्प स्थितीत अखंड सच्चिदानंदाच्या सान्निध्यात द्वैताद्वैत भाव राहत नाही. ही स्थितीच त्यांची सद्गुरु सच्चिदानंदरूप आहे. त्यांची पूजा ही भगवंतरूप असल्यामुळेच ते अणु-रेणूत भगवंत पाहू शकतात.

"नर्मदा के कंकर सबहि शंकर" मानून पू. बापुराव भावमग्न स्थितीत भक्तांना आलिंगन देत. भक्ती, ज्ञान आणि शुद्ध चारित्र्य संतांचे असते व तेच संत अध्यात्मिक मार्गदर्शक असतात. आद्य शंकराचार्य म्हणतात -

"यद्यपि शुद्धं लोकविरुद्धं ना चरणीयं ना करणीयम् "

संत शुद्ध मनाने वागतात तेव्हा लोकमान्यते विरुद्ध ते वागत असतीलही. ते वागणे सर्वसाधारण लोकांनी स्वतः आचरणांत आणू नये. संत परब्रह्माचाच भाग असतो. असे मानावे.

"मनसैव कृतं पापं न शरीर कृतं कृतम् ।
ये नैव लिंगिता कांता ते नैव लिंगिता सुता ॥"

जे शरीर पत्नीला आलिंगन देते तेच शरीर मुलीलाही आलिंगन देते. शरीर ही त्याच व्यक्तीचे असते. पण आलिंगनाच्या वेळी मनात मुली विषयी भावना वात्सल्य प्रेमाची असते तर पत्नीचे प्रेम आलिंगन वासनामय असते. हे ज्ञान समजून घ्यायला हवे आणि संतांकडून त्यांच्या संगतीत राहून अनुभव घ्यायला हवे.

"न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते."

पू. बापुराव महाराजांची काय थोरवी गावी. ते भक्ती, कर्म, ज्ञान आणि वैराग्याचा संगम होते. "न विद्यते द्विधा भावो यत्र तत" असे होते. दुजाभाव त्यांच्या जवळ नव्हता. म्हणूनच भक्तांना पू. बापुरावांचे सांनिध्य, सत्संग, मार्गदर्शन आवडायचे. ही प्रेमाची वात्सल्यमूर्ती, वडीलांचे छत्र देणारी, सन्मार्गी लावणारी, भगवंत प्राप्तीसाठी लोकांना जागृत करणारी मार्गदर्शक माऊली आहे. तिला शतशः प्रणाम.

मनसारामला ही कथा ऐकून गहिवरून आले. त्याची बोट हार्मोनियमवर फिरू लागली. सूरदासांनी भजन म्हटले "ज्याचा जैसा भाव, तैसा त्याचा देव."

अभिमान याने सूरदासांना विचारले की पू. बापुराव कधी त्यांच्या बालपणाच्या गावी म्हणजे सोनेगांव खड्याला गेले होते काय? त्यावर सूरदास म्हणाले होय. त्यांची ही यात्रा संक्षिप्तपणे पोथीत आहे.

पू. बापुराव महाराजांचे बालपण सबनीसांकडे सोनेगांव खर्डा, जे वर्धेच्या जवळ आहे, तेथे गेले. बाबासाहेब सबनीसांनी पू. बापुराव महाराजांना विनंती केली की तेथील पाटलाने एका अवलिया संताच्या पायाचे तीर्थ घेतले. त्यानंतर पाटील पागलासारखा वागू लागला. तेव्हा सोनेगांवला येऊन पाटलावर उपकार करून बरे करा. या पाटलाने पू. बाबासाहेब महाराज गढीकर सबनीसांकडे आले असतांना त्यांची मनोभावे सेवा केली होती. पाटलांची दमणी पू. बाबासाहेबांच्या दिमतीस होती.

विनायक थेरगांवकर त्यावेळी कॉलेजमधे शिकत होते. ते कधी कॉलेज मधूनच पू. महाराज व पू. मायबाईंच्या दर्शनाला येत असत. पू. बापुरावांकडे विनायक आले असता ते म्हणाले "विनायक तू येथेच जेवण कर आणि घरी कळवून दे की माझ्याबरोबर सोनेगांवला चाललो आहे. बरोबर नानाजी काळे, वडस्कर वकील आहेत." विनायक पू. महाराजांना म्हणाले "माझ्याकडे कपडे नाहीत, घेऊन येतो." पू. बापुराव म्हणाले "तुज तेथे धोतर मिळेल. चिंता करू नको." संध्याकाळी पू. बापुराव पू. मायबाई शिष्यासह रेल्वेने निघाले. विनायकने सर्वांचे एक्सप्रेस गाडीचे तिकिट तळणी स्टेशनचे काढले. रेल्वेगाडी तळणीला

दोन मिनिटे थांबत असे. बाकावर सर्वांना जवळच जागा मिळाली. नानासाहेब काळेची थट्टा पू. बापुराव महाराज प्रवासात करीत होते. ते पू. महाराजांचे तसेच सबनीसांचे ही नातेवाईक होते. पू. मायबाईचे लक्ष पू. बापुरावांकडे होते. त्यांनी महाराजांना पाणी, पान-सुपारी देण्यासाठी विनायकला सांगितले. गप्पा रंगल्या तेव्हा वर्धा स्टेशन गेले होते. पुलगांव नंतर तळणी स्टेशन येणार होते.

नानासाहेब काळे यांनी पू. महाराजांना विचारले "सबनीसांना कळविले आहे की नाही. तळणीवरून सोनेगांवला जाण्यासाठी दमणी पाठविणार आहेत की नाही?"

पू. बापुराव म्हणाले "तुम्ही कुफरे (शंका घेणारे) लोक आहात. आता आपण पुलगांवलाच उतरू." पू. बापुरावांच्या सांगण्यावरून पुलगांवला स्टेशन मास्तर जोशी (पू. महाराजांचे शिष्य) यांचे कडे जायचे ठरविले. विनायकला धावत जाऊन जोशींना ऑफिसमध्ये बघून येण्यास सांगितले. तेवढ्यात पू. महाराज, मायबाई, वडस्कर वकील व नानासाहेब काळेही डब्यातून खाली उतरले होते. त्यांचा इंजिनापासून दुसरा डबा होता. विनायकने धावत जाऊन स्टेशनच्या ऑफिसमध्ये चौकशी केली तेव्हा कळले की स्टेशन मास्तर जोशी हे रजेवर आहेत. विनायक परतण्यासाठी वळला तर तेथे पू. बापुराव होते. विनायकने पू. बापुरावांना निरोप दिला की जोशी स्टेशन मास्तर सुटीवर आहेत. पू. बापुराव म्हणाले की धाव मायबाई खाली उतरल्या आहेत. त्यांना पुन्हा डब्यात चढव. विनायकने धावत जाऊन पू. मायबाईंना डब्यात चढविले. नानासाहेब काळे व वडस्कर पण चढले. पू. बापुराव आधीच बाकावर येऊन बसले होते. त्यांना धाप लागली नव्हती. जणू ते डब्यातून उतरले नाही. विनायक मात्र धापा टाकीत होता. विनायकला आश्चर्य वाटले. तो तरुण असून स्टेशनच्या ऑफिस पर्यंत जाऊन येऊन धाप लागली. पू. महाराज वयस्कर असून ते ही ऑफिस पर्यंत येऊन आधीच बाकावर येऊन कसे काय बसले. त्यांना धावून सुद्धा धाप लागली नाही.

विनायकने पू. महाराजांना विचारले की त्यांना धाप कां लागली नाही? पू. बापुराव म्हणाले "कुफरे लोक तुम्ही. पान काढ." असे म्हणून पू. महाराज शिव्या देत होते. विनायकला पू. बापुरावांचे वागणे, शिव्या देणे यातून हा चमत्कारच वाटला. पू. बापुराव थोडावेळ शरीराला झटके देत होते. अशातच पू. बापुरावांनी सांगितले हा प्रकार योग साधनेने शक्य आहे. म्हणून घोट्या करावा. शिष्यांना समाधान झाले.

डब्यात आजूबाजूच्या लोकांनी पू. बापुरावांचे विचित्र वागणे, शिष्यांना शिव्या देऊन सुद्धा त्यांच्या पुढे नम्र वागणे, पान-सुपारीची सेवा निमूटपणे शिष्यांकडून होतांना बघितली. लोकांना हे दृश्य पाहून आश्चर्य वाटले म्हणून एका प्रवाश्याने विनायकला याचे कारण विचारले. विनायकने प्रवाशांना सांगितले की पू. बापुराव हे नागपूरचे संत आहेत. आम्ही सर्व त्यांचे शिष्य आहोत.

प्रवाश्याने विचारले "तुम्ही शिव्या कशा ऐकून घेता?"

वडस्कर वकील म्हणाले "आमचे गुरु शिष्य नाते आहे. म्हणून त्यांच्या शिव्या हा आमच्यासाठी प्रसाद आहे. असे आम्ही समजतो. हा अनुभव तुम्हांस पटवायचा म्हणजे असे म्हणता येईल की गुरुचा अनुभव कसा आहे "जे रोड नाही ते पुष्ट आणि जे पुष्ट नाही ते रोड" संतांचा अनुभव घ्यावा तेव्हा याचे समाधान मिळते.

पू. बापुराव म्हणाले "दमणी स्टेशनवर आलेली आहे, चिंता करू नका."

तळणी स्टेशन आल्यावर पू. महाराजांसह सर्व लोक उतरले. स्टेशनवर दोन दमणी आलेल्या दिसल्या. एका दमणीत पू. बापुराव महाराज, पू. मायबाई आणि विनायक बसले. दुसऱ्या दमणीत वडस्कर वकील,

नानाजी काळे व पाटील बसले. दमणी हाकणारा सांगू लागला की ज्यात पू. बापुराव बसले आहे हीच पू. बाबासाहेब महाराज गढीकरांच्या दिमतीत असायची. त्यांना स्टेशनवरून आणायला याच दमणीचा वापर होत असे. पू. बापुराव पुन्हा भावमग्न झाले. ते जोरा-जोराने आवेशात शरीराला झटके देऊ लागले. विनायकने पू. बापुरावांना विचारले की महाराज इतके झटके येत आहेत असे कां करता?

पू. महाराज म्हणाले "यांना अक्कल नाही. पू. बाबासाहेबांच्या दमणीत मला बसविले."

पू. बापुराव महाराज सांगायचे की पू. बाबासाहेबांची पू. आप्पाजी महाराज घाटेची बरेचदा उन्मनी अवस्था आणि भाव मग्न स्थिती होत असे. हा प्रसाद पू. बापुरावांना मिळाला. म्हणून झटके येतात.

सबनीसांच्या वाड्यात सोनेगांवला पोहोचल्यावर विनायकला दिसले की पू. बाबासाहेब गढीकर महाराजांची बहिण विहीरीतून पाणी काढताहेत. विनायकने धोतर नेसले व विहीरीवर येऊन त्यांना म्हणाला "मी पाणी काढतो." तेव्हा त्या विनायकला म्हणाल्या "किती दिवस काढशील? आम्हाला हे रोजचेच काम आहे." पू. मायबाई घरात गेल्यावर जुन्या वळणाची सून पदर खोचून सासू बरोबर कामाला लागेल तस त्या कामाला लागल्या. स्वयंपाक घरात त्या मदत करू लागल्या.

दुसऱ्या दिवशी पाटील पू. बापुराव महाराजांना त्यांच्या घरी नेण्यासाठी सबनीसांकडे आले. त्यांची व महाराजांची जुनी लहानपणीची ओळख होती. महाराजांबरोबर पाटलाकडे जाण्यासाठी सर्व मंडळी निघाली. पाटील महाराजांना म्हणाले "बापुराव, तुमचा लहानपणचा नखरा अजून गेला नाही काय? कालचा जोडा वेगळा होता व आज हा जोडा वेगळा कसा काय?"

पू. बापुराव पाटलांना म्हणाले "कारभारी तुम्हांस दृष्टिभ्रम झाला आहे. कालचा व आजचा जोडा तोच आहे. बाबासाहेब महाराजांची तुमच्यावर कृपा आहे. तुम्हाला माझा जोडा पू. बाबासाहेबांच्या जोड्यासारखा असल्याचा आभास झाला. कारण तुम्ही अनेकदा पू. बाबासाहेबांचा जोडा बघितला आहे. श्रद्धेपोटी तुम्ही गतकाळच्या आठवणीत गेला आणि पू. बाबासाहेबांचाच जोडा बघितला." पाटलांना गहिवरून आले. पू. महाराजांना नमस्कार केला.

पाटलांकडे पू. बापुराव व पाटलाच्या लहानपणीच्या गोष्टी रंगल्या. दोघांनी जुन्या आठवणींना उजाळा दिला. थट्टा मस्करी व हसण्यात बराच वेळ गेला. विनायकने पू. बापुरावांसाठी पान कुटून तांबूल पू. बापुरावांना दिला. पू. बापुरावांनी त्यातील तांबूलचा भाग पाटलांच्या हातावर प्रसाद म्हणून ठेवला. पू. बापुराव पाटलांना म्हणाले "कारभारी तुम्ही नखरे करता आणि लोकांना घाबरविता. तांबूल खा. पू. बाबासाहेबांची तुमच्यावर कृपा आहे. तेव्हा कसली भीती? संशय व भीती बाळगू नये. पू. बाबासाहेबांचे सर्वांकडे लक्ष आहे. घोट्या करा."

काही दिवसांत पाटलांची व्याधी बरी झाली. त्यावेळी सबनीसांकडे पू. बाबासाहेबांची दिनचर्या, ते कुठे बसत, झोपत, पूजा अर्चा करीत, पू. बाबासाहेबांसमोर मंत्र घेतांना ते कुठे बसले होते तो खांब सर्वांना दाखविला. वाड्याच्या बाहेर पू. बाबासाहेब कोणाकडे जात, बहिर्दिशेला त्यांना पू. बापुराव कसे नेत ते दाखविले. पू. बापुराव त्यावेळी पू. बाबासाहेबांच्या आठवणीत व भावविश्वात रंगले होते. त्या वास्तव्यात पू. बाबासाहेबांचाच विषय पू. बापुराव बोलत होते. शिष्यमंडळी व घरातील लोकांना ती पर्वणीच वाटत

होती. पू. बापुरावांच्या लहानपणीच्या वेळची मंडळी वाड्यावर भेटीला येत होती. वाड्यावर वर्दळ वाढली. पंढरपुरचा दरबारच वाड्यात भासू लागला.

पू. बापुराव म्हणाले "एकदा भाऊसाहेब सबनीस झोपले होते. पू. बाबासाहेबांनी त्यांना तातडीने बोलाविले. भाऊसाहेब स्वभावाने अक्कडच होते. त्यामुळे त्यावेळी पू. बाबासाहेबांच्या हाकेला आले नाही. दुसऱ्या दिवशी पू. बाबासाहेब भाऊसाहेबांना म्हणाले "तुम्हांस बोलाविले तेव्हा आला असता तर गोपाळकृष्णाचे दर्शन घडवून दिले असते. तेव्हा गोपाळकृष्ण तेथे आले होते. तुमच्या नशीबात गोपाळकृष्णाचे दर्शन नव्हते."

विनायकला पू. बापुराव स्वतः सांगायचे किंवा ते पू. बापुरावांना काही प्रश्न विचारायचे. पू. बापुराव म्हणायचे की आज कोणत्या देवतेचे, देवीचे, गोपाळकृष्णाचे तर उद्या पू. बाबासाहेबांचे दर्शन झाले. एकदा पू. बापुरावांना पू. गोळवलकर गुरुजी दत्तरूपात दिसले. विनायक या गोष्टीमधे इतका तद्रूप होत असे की पू. बापुरावांनी सांगितलेले ते दृश्य जसेच्या तसे विनायकला दिसत असे. पू. बापुरावांच्या कृपेने त्यांची ही स्थिती होत असे. असा आनंद वकीलसाहेब वडस्कर आणि नानाजी काळेंना ही मिळाला.

सूरदास म्हणाले "संत सहवासात आपोआपच सहजपणे सद्गुरु आणि भगवंताचे स्मरण चिंतन होत असते. भावमग्न होऊन भक्ती, नामस्मरण घडते. मनोधारणा भक्तीमय होऊन आनंदाचा सुकाळ त्यावेळी असतो. यालाच भक्तीयोग म्हणावा."

सूरदास यांच्याकडून अशा कथा ऐकतांना श्रोते त्याकाळच्या पू. बापुराव चरित्र-लीले मधे रंगून गेले. या संतांच्या कथा ऐकत रहाव्या व सूरदासांनी त्या सांगत रहाव्या असे श्रोत्यांना वाटत होते. विवेकने सूरदासच्या इशान्यामुळे भजन म्हटले. मनसारामाची बोटे संवादिनीवर सरसावली. "माझा भाव तुझे चरणी । तुझे रूप माझे नयनी । सापडलो एकमेका, जन्मोजन्मी नोहे सुटका । त्वा मज सोडविले विदेही । मी तुज घातले हृदयी । त्वा मी दिली माझी माया । मी तो पडतो तुझीया पाया । नामा म्हणे बा सुजाणा । सांग त्वा न ठकविले कोणा ॥"

चित्तरंजन ने सूरदासांना विचारले की असे बरेचदा आढळते की प्रपंचाने पीडित झाल्यावर मानसिक आधार मिळावा. म्हणून असे लोक संताकडून मार्गदर्शन, मनाला शांती-समाधान मिळावे म्हणून आकर्षित होतात. पू. बापुराव महाराजांकडे येऊन समाधान पावणारे व त्यांच्यावर अखंड श्रद्धा ठेवणारे शिष्यांबद्दल अजून सांगा.

सूरदास म्हणाले "मी आता पर्यंत अशा भक्तांची पू. बापुराव महाराजांबरोबर भेट झाली आणि त्यांनी शिष्यत्व पत्करले. हे सांगितले. प्रत्येकाच्या काही न काही कारणामुळे किंवा संबंधित मित्र नातेवाईकांकडून पू. बापुराव महाराजांच्या गोष्टी आणि त्यांचा अधिकार कळल्यामुळे भेट घडली. अशा भक्तांनी मंत्रोपदेश घेऊन पू. बापुरावांचे शिष्यत्व पत्करले. आता पुढे ऐका."

श्री दादासाहेब खराबे नागपूरच्या सदर भागात बॉम्बे गॅरेजमधे कामाला जात असत. बॉम्बे गॅरेज मधील काही लोक दादासाहेब खराबेशी खूपच जवळची व मित्र झाली. दादासाहेबांकडून अशा लोकांना कळले की पू. बापुराव महाराजांकडे दादासाहेब कसे आकर्षित झाले. ते नियमित पू. बापुराव महाराजांकडे जातात. त्यांना दारु व क्लबमध्ये रमण्यापेक्षा पू. बापुराव महाराजांबरोबर वेळ घलविला की मनाला आत्मिक समाधान मिळते. त्यामुळे वारंवार पू. बापुराव महाराजांचा सहवास मिळावा असे वाटते. बॉम्बे गॅरेज मधील बापुराव दिवाकर, भट हे संत चरित्र वाचीत होते. ग्रंथ वाचनाची त्यांना आवड होती. दादासाहेब खराबे यांनी दोघांना पू. बापुराव महाराजांकडे आणले. प्रथमदर्शनीच दिवाकर आणि भट यांना पू. बापुरावांच्या दर्शनाने आणि दोघांबरोबर वऱ्हाडी भाषेतून संवाद ऐकल्यावर असे वाटले की जणू त्यांची व पू. बापुराव महाराजांची फार जुनी ओळख आहे. जणू नाते संबंध आहे. असे त्यांना वाटू लागले. यामुळे ते दादासाहेब बरोबर वारंवार पू. बापुराव महाराजांकडे येऊ लागले. पू. बापुराव सर्वांनाच "श्रीराम जय राम जय जय राम" मंत्राची माळ करायला लावायचे. कधी सर्वांना बसवून रामरक्षा म्हणत. या नंतर इतर गप्पागोष्टींबरोबर त्यांचे शिष्य पू. बापुरावांना घरातील अडीअडचणी, तर कधी चांगल्या घडलेल्या घटना सांगत. कधी शिष्य देव देवीचे किंवा पू. बापुराव महाराजांचे वा इतर संतांचे स्वप्न दृष्टांत सांगत. पू. बापुरावांबरोबर इतर हजर असलेली भक्तमंडळी त्या गोष्टी ऐकत. शिष्यांची पू. बापुराव महाराजांवरील

विश्वास आणि श्रद्धा वाढू लागली. मातृ-पितृ छत्रापेक्षाही मोठी पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईची भक्तांना मानसिक आधार देणारी सावली आहे असे शिष्यांना वाटू लागले. पू. मायबाईशी पण प्रत्येक शिष्याचा संवाद होत असे. पू. मायबाईला भेटा ही पू. बापुरावांची शिकवण प्रत्येक शिष्याला असे. पू. बापुराव म्हणायचे "तुझ्या मायला भेटून जा" या बोलण्यातूनच ते सांगत पू. मायबाईचा अधिकार मोठा आहे. यामुळे भक्तांना पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईचे छत्र मातृ-पितृ छायेचे आहे असे वाटले.

पू. मायबाई प्रत्येकाशी आपुलकीने भक्तांच्या घरातील व्यक्तीची आणि सुख दुःखाच्या गोष्टींची विचारपूस करित. या कारणाने भक्त मंडळी या दोन्ही संतांबद्दल आदर बाळगून आपल्या प्रापंचिक आणि पारमार्थिक अडीअडचणी सोडवू लागली. मार्गदर्शन मिळवू लागली. सुखाच्या घटनांचा संवाद घडू लागला. यामुळे हे संतांचे घर आपलेच घर आहे अशी आत्मीयता भक्तांना वाटत होती.

बापुराव दिवाकर हे राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाचे प्रचारक होते. डॉ. केशवराव बळीराम हेडगेवार हे या संस्थेचे संस्थापक होते. त्यांच्या पहिल्या फळीच्या कार्यकर्त्यांमधील बापुराव दिवाकर हे डॉ. हेडगेवार यांचे लाडके कार्यकर्ते आणि प्रचारक झाले. डॉ. हेडगेवार यांचे हिंदू समाजाला एक संघ उन्नत करून राष्ट्र निर्माण करण्याचे कार्य या प्रचारकांनी भारतामध्ये सुरु केले. राष्ट्रनिर्मिती मध्ये कुटुंबाची उन्नती, प्रत्येक स्त्री-पुरुषांमध्ये राष्ट्रप्रेम वाढविणे, वैचारिक उन्नती, सहकार्य आणि सहिष्णुता वाढविणे असे कार्य अभिप्रेत आहेत.

बापुराव दिवाकर यांनी राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघ कार्यासाठी कुटुंब सोडून स्वतःला वाहून घेतले. घरची जबाबदारी भावावर व वडीलांना सोपविली. काही वर्षांनी घरी कुटुंबात अडचणी आल्या. वडीलांची तब्येत खराब राहू लागली. आर्थिक परिस्थिती खालावल्यामुळे आई-वडीलांची सेवा करण्यासाठी बापुराव दिवाकर यांना नागपूरला परतावे लागले. प्रथम त्यांनी छोटा व्यवसाय सुरु केला, साबण निर्मिती व विक्री सुरु केली. या व्यवसायात यश मिळाले नाही. कारखाना तोट्यात गेल्यामुळे कर्ज वाढले आणि व्यवसाय बंद करावा लागला. कुटुंबासाठी व कर्जफेडीसाठी बापुराव दिवाकर यांना बॉम्बे गॅरेजमध्ये नोकरी करावी लागली. या कारणांनी ते नेहमी चिंताग्रस्त आणि अशांत असायचे. अशा अनेक कारणांमुळे वय वाढले. त्यामुळे त्यांनी लग्न केले नाही. हळू हळू कर्ज फिटले पण लग्न करायची त्यांना इच्छा नव्हती. आई वडीलांनी, मित्र, नातेवाईकांनी त्यांचे मन वळविण्यासाठी प्रयत्न केले होते. परंतु बापुरावांनी सर्वांना ठामपणे नकार दिला.

पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंच्या दर्शनासाठी बापुराव दिवाकर सायकलवर त्यांच्या लक्ष्मीनगरच्या घरापासून रोज रात्री येऊ लागले. रात्री पू. बापुराव महाराजांच्या घरी भक्तांच्या बैठकी होत. हा सत्संग बापुराव दिवाकर यांना आवडू लागला. पू. बापुराव महाराजांचे पाय दाबणे, त्यांच्या घरच्या गाईचे शेण काढणे, गोठ्यात पू. बापुराव महाराजांबरोबर राहून गवऱ्या थापणे अशी सेवा बापुराव दिवाकरांनी करावी. या सत्संगात बसून पू. महाराजांच्या समोर माळ घेऊन जप आणि नामस्मरण सुरु झाले. काही दिवसांनी भावावर आई-वडीलांची व घराची बाजू सोपवून पगारामधील पैश्याची मदत देऊन दिवसा नोकरी आणि रात्री पू. महाराजांकडे भक्ती करावी. असा त्यांचा दिनक्रम होता. अनेक वेळा ते

ऑफिसमधून घरी न जाता पू. महाराजांकडे संध्याकाळी येत. ऑफिसचे काम जास्त असेल तर ते रात्री उशीरा पू. महाराजांकडे येत.

पू. मायबाईचे स्वतःच्या घराकडे, मुलांकडे बारीक लक्ष असायचे. पू. महाराजांच्या प्रपंचाची सर्व जबाबदारी पू. मायबाई व्यवहार चतुराईने सांभाळत होत्या. चार मुल, सुना, नातवंड असा प्रपंच सांभाळणे व गरीबीच्या काळात शांतपणे संकटांना तोंड देणे असे कठीण कार्य त्या सांभाळीत होत्या. तुटपुंजी पू. महाराजांची पेंशन, अण्णा खातखेडकरकडून महिन्याला काही रक्कम यायची आणि बाबा खातखेडकरचा पगार यावर घर चालविणे ही तारेवरची कसरत होती. गाईचा खर्च होता पण दूध घरी वापरता यायचे व १ ते २ लिटर दूध गाईच्याच खर्चासाठी विकून गाईला चारा खाद्यासाठी खर्च व्हायचा. ही झाली त्यांच्या प्रपंचाची एक बाजू. पू. बापुराव महाराजांनी भक्त परिवार वाढविला. अनेक कुटुंब नातेवाईकांप्रमाणे जोडली. घरात वर्दळ, चहा कधी नाश्ता, येणाऱ्याचे आपुलकीने आदरातिथ्यही वाढले. भक्त ते पुरुष असो किंवा स्त्री ते पू. बापुराव महाराजांना वडील व पू. मायबाईंना आई म्हणू लागले. मातृ-पितृ समान या भावनेपलीकडे प्रथम हेच संत आमचे खरे माता-पिता आहेत असे भक्त म्हणू लागले. याचे कारण पू. मायबाईचे व पू. महाराजांचे लक्ष भक्तांच्या प्रत्येक सुख दुःखामधे असायचे. या संतांच्या वागणुकीमुळे त्यांना एकच प्रपंच सांभाळायचा नव्हता तर प्रत्येक भक्तांकडे व कुटुंबाकडे त्यांनी लक्ष दिले, मार्गदर्शन केले, आधार दिला आणि व्यवहाराबरोबर परमार्थाची शिकवण कळत नकळत दिली. भक्तांमधे भक्तीची गोडी व प्रेम वाढविले. या व्यवहाराला व परमार्थाला भक्तांमधे वाढविण्याचे प्रमुख श्रेय पू. मायबाईंना आहे.

पू. मायबाईंनी पू. बापुराव महाराजांची अर्धांगिनी, भक्त म्हणून स्वतः जबाबदारी घेऊन हा जोडलेला पसारा सांभाळला, ते सेवावृत्ती म्हणून. हीच त्यांची भक्ती आणि सेवा आहे, अशी त्यांची वागणूक होती. यामुळेच सर्व भक्तांना वाटायचे की पू. बापुराव महाराजांच्या बरोबरीच्या अधिकाराच्या पू. मायबाई आहेत. ते आम्हां भक्तांना स्वतःची मुले समजतात.

पू. मायबाईंना कोण उपाशी आहे, कोणत्या मुलाला भूक आहे, वेळेवर जेवण तयार ठेवून घरातील सर्व जेवायला हजर आहेत का आणि कोणाचे जेवण व्हायचे आहे. याकडे त्यांचे लक्ष असे. बापुराव दिवाकर घरून जेवण करून न येता ऑफिसमधून आले आहेत, हे पू. मायबाईंना कळत असे. बापुराव दिवाकर स्वतःहून उपाशी आहेत असे सांगत नसत. पू. मायबाई रात्री बापुराव दिवाकरांना जेवायला वाढत होत्या.

बापुराव दिवाकर आणि भट यांनी सहकुटुंब पू. बापुराव महाराजांचा मंत्रोपदेश घेतला. दादासाहेब खराबे बॉम्बे गॅरेज मधील ड्रायव्हर केशवराव बुरंगी यांना पू. बापुराव महाराजांकडे घेऊन येत. त्यामुळे केशवराव बुरंगी पू. महाराजांकडे येऊ लागले. ते महालात पू. बापुराव महाराजांच्या घरापसून १ कि.मी. अंतरावर राहत. त्यांची पण हजेरी पू. बापुराव महाराजांच्या बैठकीत रात्री होत असे. त्यांची श्रद्धा पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंवर बसली. त्यांना भक्तीची व सत्संगाची गोडी वाढली. पू. महाराजांनी त्यांच्या कुटुंबातील पत्नी आणि मुलांना मंत्रोपदेश केला. केशवराव बुरंगी हे अठरा विश्व दारिद्र्य घेऊन जन्मले होते. कर्मठ ब्राह्मण असल्यामुळे ते सोवळे-ओवळे पाळत. बाहेरचे पाणी पीत नव्हते. संध्या जप

करायचे. देवावर त्यांचा विश्वास होता. पू. महाराज व पू. मायबाईवर श्रद्धा व विश्वास त्यांच्या कुटुंबातील प्रत्येक व्यक्तीचा होता. क्रोधिष्ठ आणि चिडचिडेपणा हा केशवराव बुरंगीचा स्थायी स्वभाव होता. पू. बापुराव महाराज केशवराव यांना खूप शिव्या द्यायचे. या शिव्यांचा केशवराव राग मानीत नसत. जसे केशवराव यांना रोज पू. बापुराव महाराजांकडे आल्या शिवाय राहवत नसे तसेच पू. महाराजांना केशवराव अजून कां आला नाही ते सर्वांना विचारायचे. कधी कधी केशवराव क्रोधिष्ठ होऊन पू. बापुराव महाराजांबरोबर भांडायचे. एवढ्या श्रेष्ठ संतांबरोबर भांडायचा अधिकार फक्त बुरंगीनाच होता असे वाटते. त्यांच्या घरातील बायको मुलांबरोबर भांडण झाले की ते पू. बापुराव महाराज आणि पू. मायबाईंना गाऱ्हाणे सांगतांना उच्च आवाजात घरच्या लोकांना शिव्या देत असत. पू. महाराज शिव्या देऊन केशवराव यांची खरडपट्टी काढीत. असे वाटे की पू. महाराजांचे व केशवरावांचे भांडण झाले आहे. केशवरावांना वैताग आल्यामुळे त्यांच्या घरी न झोपता पू. महाराजांकडेच रात्री झोपू लागले. कधी ते २-३ दिवस त्यांच्या घरी जात नसत. त्यांच्या घरच्या लोकांना माहित होते की केशवराव पू. बापुराव महाराजांकडे सापडतील. कुठेही शोध घेण्याची गरज नाही. पू. मायबाई ओळखत की केशवराव उपाशी आहे. तेव्हा त्या त्यांना जेवायला बसवीत. स्वयंपाक संपला असला तरी त्यांच्यासाठी रात्री स्वतः पिठल-पोळी किंवा पिठल-भात शिजवून जेवू घालायच्या. कधी स्वतःच केशवराव हक्काने पू. मायबाईंना सांगायचे की त्यांना भूक लागली आहे.

केशवराव बुरंगी यांना काहीच लोक केशवराव म्हणून हाक मारीत. बहुतेक लोक बुरंगी बुवा म्हणूनच हाक मारीत. एकदा बुरंगी बुवा पाच सहा दिवस पू. बापुराव महाराजांकडे आले नाही. पू. बापुराव महाराज रोज अस्वस्थ व्हायचे. शेवटी न राहवून पू. महाराजांनी त्यांचे शिष्य नारायण हिवसेला बुरंगी बुवाच्या घरी पाठविले. बुरंगी बुवांना ताप आल्यामुळे ते पू. महाराजांकडे आले नव्हते. जेव्हा जेव्हा बुरंगी बुवा पू. महाराजांकडे यायचे तेव्हा ते नामस्मरण करीत आणि माळेवर जप करीत होते. बुरंगी बुवाचे मुल मधुकर, अरविंद (छोटू), लक्ष्मीकांत (बंडू), वसंत व पत्नी हे सुद्धा रोज किंवा एक दिवसाआड पू. महाराजांकडे दर्शनाला येत. तीर्थ प्रसाद आणि विभूती ते ग्रहण करीत होते. आजही बुरंगी कुटुंब पू. महाराजांवर श्रद्धा ठेवून दर्शनाला पू. महाराजांकडे येतात.

कीर्तनकार ह.भ.प. पैठणकर महाराज यांची श्रद्धा पू. बापुराव महाराजांवर होती. त्यांच्याकडेही अठरा विश्व दारिद्र्य होते. रोज भिक्षा मागायला घरोघरी जायचे. पू. महाराजांकडेही ते भिक्षा मागायला येत. पू. महाराजांच्या घराजवळ चिटणीसपुन्यात ते लहानशा खोलीत राहत. रोजच्या भिक्षेवर त्यांच्या कडे अन्न शिजत असे. मुल-मुली होते. प्रपंच फाटका होता. पू. बाबासाहेब महाराजांची पुण्यतिथी उत्सव पू. बापुराव महाराजांकडे वट पौर्णिमेच्या दुसऱ्या दिवशी होत असे. त्यावेळी संध्याकाळी पैठणकर बुवांचे कीर्तन त्या उत्सवात होत असे. पायाला अधून मधून घुंगरु बांधून पद म्हणतांना ते तालावर नाचायचे. कीर्तन छान करीत होते. संगीताचे ज्ञान होते. त्यांच्या ताल ठेक्यावर श्रोतेमंडळी मंत्रमुग्ध होत असे. पैठणकर बुवा पण स्वभावाने रागीट होते. पण बुरंगी बुवा इतके नव्हे. दोघेही घराणे गरीब. पैठणकर बुवांची मुलगी वैजयंती लग्नाच्या वयाची झाली. पैठणकर बुवा चिंतेत होते. एकदा पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाई एकत्र बसले असता पैठणकर बुवा पू. महाराजांकडे आले. त्यांनी मुलीच्या लग्नाचा विषय काढला.

पू. महाराज म्हणाले "बुवा चिंता काहून करता. आपला बुरंगी बुवाचा मुलगा आहे ना. बघा."

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

पैठणकर बुवांनी पू. महाराज व पू. मायबाईंना नमस्कार करुन विनंती केली की त्यांच्या मुलीचे लग्न जमवून द्या.

पू. मायबाई म्हणाल्या "बुवा केशवराव बुरंगीकडे तुम्ही पत्रिका घेऊन जा व जुळवून या."

बुवा नमस्कार करून बुरंगींच्या घरी गेले. पू. बापुराव महाराजांमुळे दोघांची ओळख आधी पासून होती. छोटूच्या पत्रिकेशी मुलीची पत्रिका जमली. दोन्ही व्याही पू. महाराज व पू. मायबाईंकडे आले. बोलणी झाली. पू. मायबाईंनी लक्ष घालून लग्नाचा व्यवहार जमविला. लग्न आनंदात पार पडले. छोटू बुरंगीला अनुरूप पत्नी मिळाली. तिनेही बुरंगीकडील घर व्यवस्थित सांभाळले. घरातील सर्वांचे मन राखून छोटूचा संसार छान केला. दोन्ही घराणी आज पण श्रद्धेने पू. बापुराव महाराज व पू. मायबाईंकडील उत्सवांत व अधून मधून दर्शनाला येतात.

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥